

*Гапон А.В., магістр, Колісник О., д-р філос., проф., Струмінська Т.В., к.т.н., доц.
Київський національний університет технологій та дизайну*

ФУТУРИЗМ ЯК ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ У ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ

Анотація. В статті розглянуто ключові аспекти впливу стилю футуризму на сучасну каліграфію, історію розвитку і появу футуристичної каліграфії, розвитку її протягом століття, основні ознаки футуризму. В маніфестах відомих авторів розкривається суть футуризму початку 20 століття. Проаналізовано появу нового сучасного стилю каліграфофутуризм та його основні особливості. Описано маніфест Покраса Лампаса, особливості його робіт, причини появи і популярності сьогодні каліграфофутуризму.

Ключові слова: футуризм; інноваційні тенденції; графічний дизайн; каліграфофутуризм; типографіка.

Гапон А., Kolisnyk O., Struminska T.

Kyiv National University of Technologies and Design

FUTURISM AS INNOVATIVE SOLUTIONS IN GRAPHIC DESIGN

Abstract. The article considers the key aspects of the style of futurism on modern calligraphy, the history of development and emergence of futuristic calligraphy, its development over the centuries, the main features of futurism. The manifestos of famous authors reveal the essence of futurism of the early 20th century. The emergence of a new modern style of calligraphy and its main features are analyzed. The manifesto of Pokras Lampas, features of his works, reasons for the emergence and popularity of today calligrofuturism.

Keywords: futurism; innovative trends; graphic design; calligraphurism; typographic.

Вступ. Постановка проблеми. Суспільство постійно зазнає змін і трансформується, мистецтво, так само як і наука, активно реагує на ці зміни. Впровадження футуристичних тенденцій в графічному дизайні, що простежується з початку ХХ століття є яскравим підтвердженням таких інновацій, які сьогодні продовжують себе проявляти у графічному дизайні постмодернізму. Дизайн також є такою інноваційною сферою, яка виникла внаслідок трансформацій і потреб соціуму. Сучасні тенденції розвитку дизайну все частіше звертаються до пошуку нових рішень в типографіці орієнтуючись на вподобання споживачів. Типографіка виходить на перший план, заміняє використання інших графічних прийомів і стає одним з головних елементів при розробці дизайну більшості продукції. Відповідно зростає попит на використання неповторних шрифтових наборів та застосування футуристичних шрифтів. Їх особливість полягає у відсутності чітких канонів при проектуванні. Основним критерієм виступає відстороненість від реального, урбанізм. Саме така несистематичність стилю є цікавим для наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філіппо Томмазо Марінетті був першим, хто вніс революційні зміни у форму подачі шрифтів і вплинув на весь подальший розвиток типографіки в дизайні. Також темою розвитку футуризму займалися такі дослідники, як: Ян Чихольд, Василь Каменський, Ель Лісіцький, Карел Тейге, Покрас Лампас. Так, в своїй праці В.П. Мироненко, В.О. Кодацькій «Футуризм в дизайні одягу» визначили прояв особливих рис футуризму в одязі, Ель Лісіцький у журналі Merz опублікував програму з восьми пунктів де описував оптичний вплив типографіки і стверджував, що її необхідно не тільки читати, але і споглядати і тільки таким чином літери набувають свого справжнього значення, виражаючи сенс. Митець Покрас Лампас

прогнозує історичний розвиток шрифтів та типографіки в каліграфістичному напрямі.

Відсутність систематизація даних з різного періоду наукових праць та узагальнення поглядів для глибшого розуміння розвитку футуристичного стилю в дизайні є одною з невирішених проблем даної теми.

Постановка завдання. Метою дослідження є вплив футуризму на формування сучасних шрифтів в дизайні.

Результати досліджень. Стиль футуризм виник як реакція суспільства на кризу буржуазної культури, соціального і культурного розколу на фоні швидкого технічного прогресу, масової культури виробництва. Звичайні людські емоції і цінності (любов, добро, щастя, емоції) відійшли на другий план, в центрі опинились ідеали сили, швидкості, енергії, урбанізм [1].

Перші революційні зміни у типографіці почалися з письменника Філіппо Томмазо Марінетті. Футуризм прийшов на зміну чорно-білої млявості, у макетах сторінок книг сильне візуальне враження справляли розмір, форма та колір шрифту, графічні символи. Текст трансформувався у зображення і почав друкуватись як ілюстрації [5]. У своєму маніфесті «Risposte alle obiezioni» Філіппо Томмазо Марінетті описує всі ці властивості. Знаходить відгук на свої експерименти поза межами Італії, починає подорожувати по світу з лекціями на тему нової типографіки заходячи все більше послідовників цього напрямку. Zang tumb tuuum: Adrianopoli ottobre 1912. Parole in libertà (Zang tumb tuuum: Адріанополь, жовтень 1912 р. Words-in-Freedom, 1914) являє собою прорив в авангардній типографіці (рис. 1).

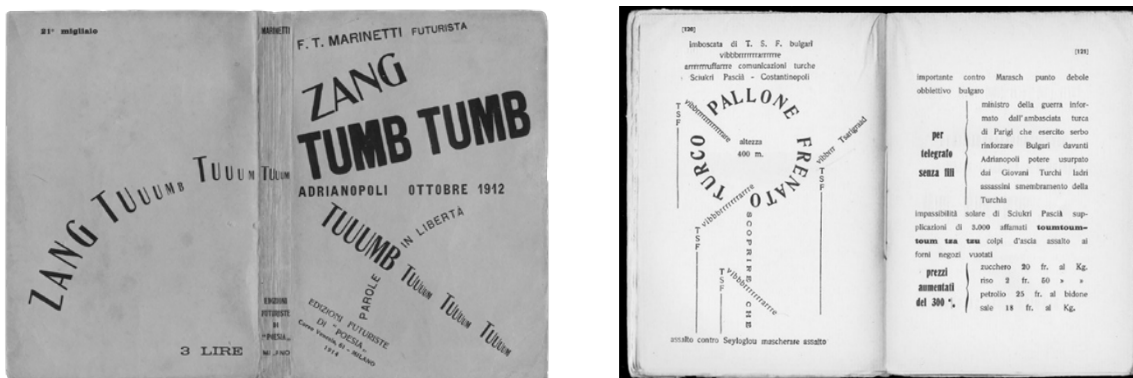

Рис. 1. Філіппо Томмазо Марінетті Zang Tumb Tumb (Zang Tumb Tuuum), 1912 р.

Слова на обкладинці (назва, автор, видавництво і рік) розташовувалися не горизонтально, а по діагоналі; вони випромінюються у кількох напрямках на жовтому фоні. Колір вказував на його важливість у комунікації футуристичної книжки з читачем [2]. Такий же прийом було використано у збірці Василя Каменського «Танго з коровами: Залізобетонні поеми», 1914 рік (рис. 2).

Марінетті створив у своїй збірці Les Mots en liberté futuristes (Слова футуристів у свободі, 1919) візуальну форму поезії, сформовану типографічними засобами. Футуристичні вірші заповнювали сторінку як простір, розташовуючи на ньому форми та символи, що змінювали значення залежно від їхнього положення на сторінці. Марінетті прагнув посилити візуальний вплив друкованого слова, перетворивши поезію на виразний інструмент і використавши типографіку, щоб керувати сприйняттям тексту читачем. Стару концепцію вставляти зображення кожні сто рядків тексту було замінено більш сучасним співвідношенням десяти зображень через кожні десять рядків. Журнали Dada стали використовувати свої сторінки інтерпретуючи їх в ігрове поле для малих і

великих, пластикових і плоских елементів, направляючих, перетворюючи пробіли у частину композиції.

Рис. 2. Збірка Василя Каменського «Танго з коровами: Залізобетонні поеми» (1914). Надано дослідницьким інститутом Гетті, Лос-Анджелес

Карел Тейге публікує статтю під назвою «F. T. Marinetti + italská moderna + světový futurismus» (Ф. Т. Марінетті + Італійський модернізм + Всесвітній футуризм), де визнає вплив Марінетті на розвиток шрифту, футуризм та продовжує роздуми над цим напрямком.

Ель Лісіцький опублікував у журналі Merz програму з восьми пунктів під заголовком Topographie der Typographie (Топографія Типографіка), де описував оптичний вплив типографіки і стверджував, що її необхідно не тільки читати, але і споглядати і тільки таким чином літери набувають свого справжнього значення, виражаючи сенс через форму [8]. Поява нових друкарських технік заохочувала використання футуристичних прийомів, які сам Ель Лісіцький називав «надприродною реальністю вдосконаленого ока».

В 1920-х роках німецький типограф Ян Чихольд у трьох текстах відповідно під назвою: «Elementare Typographie» (Елементарна типографіка, 1925), Die neue Typographie: Ein Handbuch für zeitgemäss Schaffende (Нова типографіка: посібник для Сучасні творці, 1928) та «Qu'est-ce que la nouvelle typographie et que veut elle?» (Що таке нова типографіка і чого вона хоче?, 1930) проаналізував загальний вплив футуристичної типографіки. Зробив висновок, що найбільшим проривом футуристів було залучення вільного простору і використання його як окремого функціонального елементу в типографіці і як одним з прийомів типографів. Нова типографіка була представлена як засіб відображення об'єктивної, тривимірності дійсності, на відміну від плоского шрифту та поверхні сторінки, і як спосіб створення «балансу контрастів і структурних відносин» між ними.

Публікації Ель Лісіцького в 1927 року есе «Unser Buch» («Наша книга»), де Марінетті був представлений як ініціатор сучасної типографської революції, Яна Чихольда в 1928 року Die neue Typographie: Ein Handbuch für zeitgemäss Schaffende, в якій також обговорювалася роль Марінетті в футуристичній типографіці та Карела Тейге являлись важливим свідченням, що футуристи підтримували відносини між собою.

В сучасній інтерпретації каліграфія стає провідником глобалізації у світі. Вона відноситься до так званої переосмисленої каліграфії (термін з'явився у 2007 р., виведений амстердамським художником Нільсом Мьольманом). Основна відмінність від традиційної полягає у виході за межі паперу, розміщені на стінах архітектурних об'єктів, застосовується у театральній, естрадній, фешн-індустрії.

Досить відомий сьогодні художник-каліграф Покрас Лампас неодноразово підкреслював, що сучасна далеко не досконала архітектура легко перетворюється в модернову локацію з використанням переосмисленої каліграфії. Також заснував свій напрям – каліграфофутуризм [7]. Основним завданням якого є експериментальне змішування культур, їх алфавітів і в результаті відтворення зовсім нового візуального рішення звичних нам слів, переосмислення писемності на 100–200 років вперед, дослідження змін шрифтів в каліграфії. Прикладами даного напрямку виступають численні монументальні мурали, розміщені в різних містах світу на даху чи фасаді будівлі, величезні розписи стін в приміщеннях.

Актуальність каліграфофутуризму кожен день підтверджують численні пропозиції світових брендів про колаборації та співпрацю з великими організаціями (Lamborghini, Levi's, Adidas, Nike, Fendi, Яндекс тощо); значний розвиток перфоменсу виражений в синтезі з іншими творчими галузями для створення сильного візуального ефекту, що створює ажіотаж навколо кожної нової роботи художника; створення першого NFT токена з каліграфофутуризмом (рис. 3).

Рис. 3. Розпис на даху «Квадратного колізею» штаб-квартири модного будинку «Fendi», Італія, 2016 р.

Сучасна каліграфія розкриває новий досвід для глядача у пошуку своїх сенсів, змушує аналізувати побачене, збагачувати незвичними образами свою уяву та розширювати її.

Висновок. Футуризм як художній напрямок довгий час формувався у свідомості людей, виступає революційним стилем, відмовляючись від канонів звичної культури, він продовжує свій розвиток з плином часу трансформуючись та розширюючи рамки свідомості кожного. Переслідує ідеали сили, енергії, швидкості, являється втіленням глобалізації та прогресу. Футуристична каліграфія бере свій початок від збірок італійського письменника Філіппо Томмазо Марінетті, революційні підходи якого були визнані у працях Ян Чихольда, Василя Каменського, Ель Лісіцького, Карела Тейге. Де

простір між рядками, пробіли, використання різних шрифтових фігур в одному слові, неординарне розташування на сторінках тексту, використання тексту як ілюстрацій стає основними ознаками експериментів футуристів. Поява нового яскравого художника-каліграфа Покраса Лампаса вивела футуристичні шрифти на новий рівень. З'являється новий напрям – калігрофутуризм, що являється синтезом різних культур, їх шрифтів та алфавітів. Сприяє бурхливий розвиток суміжних мистецьких напрямів, часто виливається у використанні сучасних технологій. Кожна нова робота перетворюється на перфоманс, створює ажіотаж навколо.

Список використаної літератури

1. Мироненко В. П., Коцак В. О. Футуризм в дизайні одягу. *Вісника ХДАДМ Дизайн*. 2011. № 1. С. 28–31. URL: <https://www.visnik.org/pdf/v2011-01-07-mironenko.pdf>.
2. Toschi C. Futurism and the Birth of Modern European Typography. *International Yearbook of Futurism Studies*. 2020. URL: https://www.academia.edu/44800202/_Futurism_and_the_Birth_of_a_Modern_European_Typography_in_International_Yearbook_of_Futurism_Studies_G_Berghaus_a_cura_di_vol_10_De_Gruyter_Berlin_Boston_2020_ISBN_978_3_11_070208_8?from=cover_page.
3. Bartram A. *Futurist Typography and the Liberated Text*. London: British Library, 2005.
4. Belli G. La scrittura futurista e l'uso del manifesto. G. Belli and G. Zanchetti, ed.: *La parola nell'arte: Ricerche d'avanguardia nel '900*. Milan: Skira, 2007. 45–49.
5. Marinetti F. T. Lo splendore geometrico e meccanico e la sensibilità numerica. *Teoria e invenzione futurista*. A cura di Luciano De Maria. Milano: Mondadori, 1983. P. 98–107. English translation "Geometrical and Mechanical Splendor and Sensitivity Toward Numbers". *Critical Writings*. Ed. by Günter Berghaus. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2006. P. 135–142.
6. Белевцова А. К., Чешуина Т. Г., Чуднова Н. А. Каллиграфия в архитектурной среде (на примере творчества Покраса Лампаса). *Инвестиции, строительство, недвижимость как драйверы социально-экономического развития территории и повышения качества жизни населения: Материалы IX Международной научно-практической конференции: В 2-х частях (Томск, 12–15 марта 2019 года)*. Под редакцией Т. Ю. Овсянниковой, И. Р. Салагор. Томск: Томский государственный архитектурно-строительный университет, 2019. С. 316–323.
7. Покрас Лампас. Маніфест про калігрофутуризм. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nYi34PKntnA&t=1s>.
8. Lissitzky E. *Topographie der Typographie*. Merz 4 (July 1923): 47. English translation "Topography of Typography". *Sophie Lissitzky-Küppers: El Lissitzky: Life, Letters, Texts*- London: Thames and Hudson, 1968. 359 p.